Puutarhakasvien inventointi Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen alueella vuosina 2000–2003

Pirkko Piirainen 1.3.2004

SAATTEEKSI **2**

KARTOITUKSEN KULKU **4**

KARTOITUKSEN TULOKSET **7**

Kevätkasvit **9**

Kesäkasvit **11**
Perennat 11
Köynnökset 12
Pensaat ja varvut 13
Puut 14
Hyötykasvit 14

Syyskasvit **15**

Perinnekasveista **16**

Piharakennelmat ja -sommitelmat **17**
Mitä alkuperäisistä pihasuunnitelmista jäljellä? 17

LOPUKSI **19**

LIITE 1. Kaikki kartoituksessa tavatut kasvit ryhmittäin
LIITE 2. Pihakohtainen kevätkasvitilasto
LIITE 3. Pihakohtainen kesäkasvitilasto
LIITE 4. Pihakohtainen syyskasvitilasto

Saatteeksi

Kanta-Helsingin omakotiyhdistys käynnisti vuonna 2000 alueeseensa kuuluvien Kumpulan, Toukolan, Koskelan ja Käpylän puutarhakasvien tutkimuksen ja kartoituksen.

Omakotiyhdistyksen johtokunnassa havahduttiin siihen tosiasiaan, että alueen vanhat, puutarhojen perustamisen ajoilta 1920- ja 1930-luvuilta periytyvät koriste- ja hyötykasvit alkavat hävitä helppohoitoisten nurmikkopihojen ja pitkälle jalostettujen uusien lajikkeiden tieltä. Muutoksen rajuutta lisää vielä se, että puutarhanhoidon ja hyötyviljelyn taitavat vanhat asukkaat ovat ikääntymässä ja muuttamassa pois. Tilalle tulevat uudet perheet ja uudet kasvit. Puusto on myös käymässä vanhaksi ja vaati poistoja. Puutarhakaupunginosien viherhistoria on yhtä tärkeää kuin rakennettu ympäristökin, ja nyt olivat viimeiset hetket saada alueen kasvit kartoitettua. Johtokunta päättikin lähettää jäsenistölle kirjeen, jolla etsittiin hankkeesta kiinnostuneita henkilöitä. Mukaan saatiin 47 yhdistyksen jäsentaloutta.

Kasvien inventoinnissa ei pitäydytty vain vanhoihin perinnekasveihin, vaan päätettiin kerätä tiedot pihojen koko nykyisestä kasvikannasta yksivuotisia koristekasveja lukuun ottamatta (pienin poikkeuksin). Näin saataisiin tietoa muodin vaihteluista puutarhoissa ja taustamateriaalia edessä väistämättä olevalle muutokselle, jonka EU:n myötä avautuneet kasvimarkkinat tuovat tullessaan.

Tonttien nykytilanne kartoitettiin myös puutarharakennelmien osalta, jotta saatiin kuva pihojen käytöstä polkuineen, kiveyksineen, oleskelutiloineen jne. Kartoituksen yhteydessä kerättiin myös vanhoja pihasuunnitelmia ja valokuvia.

Hankkeen tarkoituksena oli tämän viherhistorian keruun lisäksi saada asukkaat tietoisiksi pihojensa vaatimattomistakin kasviaarteista ja innostaa heitä niiden säilyttämiseen. Arvokkaimmista ja harvinaisemmista perinnekasveista on tarkoitus toimittaa siemeniä ja taimia Hyötykasviyhdistykselle Annalan huvilan kasvipankkiin.

Kasvikartoituksen tekijäksi valittiin kenttätutkimukseen perehtynyt FM Pirkko Piirainen. Hän on kärsivällisesti ja suurella sitkeydellä sekä ammattitaidolla vienyt projektin päätökseen.

Projektin rahoitus tuli aluksi Helsingin kaupungilta, kestävän kehityksen Paikallisagenda 21:n rahoista. Loppuunsaattamisen mahdollisti Yrjö ja Maiju Rikalan puutarhasäätiöltä saatu huomattava avustus. Helsingin kaupunginmuseo tuki hanketta valokuvaamalla kyselyn tuloksena löytyneet Elisabeth Kochin 1920-, 1930- ja 1940-luvuilla laatimat puutarhasuunnitelmat. Kanta-Helsingin omakotiyhdistys panosti luonnollisesti myös itse vuosittain tähän omaan hankkeeseensa.

Yhteistyötahoina yhdistyksellä ovat olleet Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosasto, Helsingin yliopiston Kasvimuseo, Hyötykasviyhdistys ja paikalliset asukasyhdistykset.

Tuki- ja ohjausryhmään kuuluivat mm. Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosastolta Satu Tegel ja Tuuli Ylikotila, Kasvimuseosta Pentti Alanko, Arto Kurtto ja Mikko Piirainen sekä Hyötykasviyhdistyksestä Anu Ranta. Omakotiyhdistyksestä tukiryhmään kuuluivat Kirsti Lumiala, Kristina Sarkkinen, Aarne Laakkonen ja hankkeen vastaavana toiminut Liisa Eerikäinen.

Useat tahot ovat kehottaneet omakotiyhdistystä myös tekemään inventoinnin tuloksista julkaisun. Yhdistys kartoittaa mahdollisuuksia saada materiaali julkaistua mahdollisesti jonkun puutarhanhoitoon tai kasvitutkimukseen liittyvän seuran tai yhteisön julkaisusarjassa.

Nyt valmistunut työ lienee ensimmäisiä asukkaiden itsensä käynnistämiä tavallisten asuinalueiden kasvikannan kartoituksia. Sen tulokset voivat osaltaan toimia lisä- ja vertailumateriaalina myös muiden omakotialueiden ja puutarhakaupunginosien tutkimukselle ja mahdollisille opinnäytteille.

Kanta-Helsingin omakotiyhdistys kiittää lämpimästi kaikkia hankkeeseen osallistuneita sekä sitä rahoittaneita tahoja ja ennen kaikkea niitä jäseniämme, jotka antoivat puutarhansa tutkimuksen käyttöön.

Helsingissä 20 helmikuuta 2004

Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen johtokunta

Puutarhakasvien inventointi Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen alueella vuosina 2000–2003

Olen kartoittanut vuosina 2000–2003 Helsingin Kumpulassa, Toukolassa, Koskelassa, Osmonkulmassa ja Länsi-Käpylässä sijaitsevien 1920-luvulta alkaen perustettujen omakoti- ja paritalopihojen koriste- ja hyötykasvilajistoa Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen toimeksiannosta. Kartoituksessa mukana olleista pihoista seitsemälle on aikanaan teetetty pihasuunnitelma silloisella Helsingin kaupungin siirtolapuutarhakonsulentilla Elisabeth Kochilla ja yhdelle Eeva Hakanpäällä. Kartoituksen alkuperäisenä tarkoituksena oli keskittyä vanhoihin ja jo häviämässä oleviin lajeihin ja lajikkeisiin sekä selvittää, miten paljon alueen alkuperäisten pihasuunnitelmien istutuksista ja rakennelmista on jäljellä. Samalla on kuitenkin kartoitettu nykytilanne laajemminkin sekä kasvilajiston että piharakennelmien osalta. Kartoituksen ulkopuolelle jäi muutamia omakotiyhdistyksen jäsentalouksia, joiden tonteille on myös aikanaan teetetty pihasuunnitelma E. Kochilla. Yhdistyksen jäsenkyselyssä ilmoitetut Kochin alkuperäiset kartat on kahta lukuunottamatta kuvautettu Helsingin kaupunginmuseon kuvakokoelmiin; kaikki on myös tallennettu digitaaliseen muotoon omakotiyhdistyksen käyttöön. Viidelle pihalle on myöhemmin teetetty pihasuunnitelma muilla ammattimaisilla pihasuunnittelijoilla, viimeisin 1990-luvun alussa; näitä karttoja ei ole yhtä poikkeusta (Vipusentie 14) lukuun ottamatta ollut käytettävissä, eikä niiden osalta ole tehty vertailua suunnitelmien ja nykytilanteen välillä. Suurimmalle osalle pihoista ei ole tehty varsinaisia pihasuunnitelmia, vaan omistajat ovat vuosien mittaan muokanneet pihansa itse sen nykyiseen asuun.

Talojen nykyisistä omistajista vain muutama on enää alkuperäinen asukas (jopa vuodesta 1929 alkaen). Monet talot ovat periytyneet suvussa, ja asukkaat edustavat nyt toista tai kolmatta sukupolvea. Kartoitettujen pihojen joukossa on myös sellaisia, joiden omistajat ovat ostaneet talonsa vasta viime vuosikymmeninä (viimeisin 1994).

Olen aikaisemmin raportoinut kevät- ja syyskartoitusten tuloksia kolmessa erillisessä artikkelissa kartoitusalueella jaettavissa paikallislehdissä (Käpylä-lehti 6/2000, Kumposti 3/2000, Kumposti 1/2001) ja kesäkasvikartoituksen tuloksia yhdessä artikkelissa (Kumposti 2/2003). Olen selvittänyt työn edistymistä Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen johtokunnan kokouksissa ja kartoitusprojektin työryhmän kokouksissa. Lisäksi olen esitellyt työn tuloksia omakotiyhdistyksen keväällä 2001 pidetyssä kokouksessa ja väliraportissani 18.11.2001 sekä Annalan puutarhakeskuksessa vuonna 2001 ja Käpylän yläasteella vuonna 2003 pidetyissä yleisötilaisuuksissa. Aihetta on käsitelty myös yhdessä omakotiyhdistyksen puheenjohtajan Liisa Eerikäisen kanssa kirjoittamassani artikkelissa ”Käytännön kasvitutkimusta omalla pihalla”, joka ilmestyi teoksessa Elo, P. ym. 2002: Elävää kulttuuriperintöä (Suomen Tammi Plus -projekti). Kartoituksen viimeistelyvaiheessa näiden artikkelien tietoihin on tullut vielä vähäisiä muutoksia ja korjauksia.

Kartoituksen kulku

Omakotiyhdistyksen jäsenkyselyn tuloksena kartoitukseen ilmoitettiin keväällä 2000 yhteensä 37 pihaa, syksyllä mukaan tuli vielä neljä muuta pihaa. Pihoista 6 oli sellaisia paritalopihoja, joilta vain toinen osakas oli ilmoittautunut kartoitukseen mukaan. Käytännön syistä kartoitus tehtiin kuitenkin myös toisen osakkaan tonttiosuudella, joten mukana oli

kaikkiaan 47 yhdistyksen jäsentaloutta. Paritalokokonaisuudet on laji- ym. tilastoissa laskettu yhtenä, joten jatkossa pihojen kokonaismääränä on käytetty lukua 41 luvun 47 sijaan. Yksi pihoista (Tursontie 20) jäi pois kartoituksesta omistajanvaihdoksen vuoksi loppuvuodesta 2001, ennen kuin ehdin tehdä suunnittelemiani tarkistuskäyntejä, joten lajimäärityksissä ja lajiluetteloissa on tämän pihan kohdalla puutteita.

Tein kartoituksen kenttätyöt pääosin vuosina 2000–2002. Kartoituksen tulokset on esitetty kesän 2002 tilanteen mukaisina, vaikka tein vielä vuonna 2003 tarkistuksia piharakennelmien ja niihin käytettyjen materiaalien osalta. Olen pyrkinyt huomioimaan kaikki sekä piharakennelmissa että kasvilajistossa kartoitusjakson aikana tapahtuneet muutokset, niin poistot kuin lisäyksetkin. Jakson aikana kuolleet tai poistetut kasvit on mainittu oheisissa kasviluetteloissa, mutta niitä ei ole vähennetty kokonaislukumääristä. Viidellä pihalla (Ilmattarentie 6, Intiankatu 10b, Marjatantie 12, Marjatantie 27, Rauninkuja 8) vuosina 2002–2003 piharakennelmiin tehtyjä muutoksia ei ole huomioitu kartoilla.

Käytin kartoitukseen Helsingin kaupungin suunnitteluviraston ympäristötoimistosta saamiani kiinteistökarttapohjia. Sain luvatut karttapohjat vasta ensimmäisen kevätkartoituskierroksen jälkeen, mistä aiheutui runsaasti lisätyötä. Osa pohjakartoista jäi vielä puuttumaan, ja jouduin tekemään osan syyskartoituksistakin ilman karttaa. Viimeiset karttapohjat sain käyttööni vasta seuraavalle maastokaudelle. Kartoitus on tehty 1:500 mittakaavaisten kiinteistökarttojen suurennoksille mittakaavassa 1:250. Karttojen piirtäminen on ollut aikaa vievää työtä, etenkin kun olen joutunut tekemään karttoihin myös muutoksia ja korjauksia, mm. kiinteistökartoituksen jälkeen tapahtuneen uudisrakentamisen ja vanhojen rakennusten laajennus- ja muutostöiden vuoksi; eräitä piharakennuksia oli myös purettu kokonaan pois. (Alkuperäisille karttapohjille ei ollut piirretty muuta kuin tontin rajat ja jo vanhentuneen rakennuslupatilanteen mukaiset rakennukset. Olen korjannut asuinrakennuksen pohjakuvan nykytilanteen mukaiseksi, mutta en ole merkinnyt tätä tietoa erikseen kaikkiin piharakennelmakarttoihin.)

Kartoitin piharakennelmat (polut, pengerrykset, altaat ym.) niiltä osin kuin ne olivat pysyväisluonteisia ja tarkoituksella laadittuja. Osalla pihoista alkuperäisten pihasuunnitelmien rakennelmia oli jäljellä vain jo maahan hautautuneina; myös nämä on kartoitettu mahdollisuuksien mukaan.

Kävin kullakin pihalla eri vuodenaikoina useita kertoja pystyäkseni kattamaan riittävän hyvin kasvukauden eri vaiheet. Erityisesti lämmin ja kuiva kasvukausi 2002 aiheutti sen, että kasvit kasvoivat ja kukkivat poikkeuksellisen nopeasti ja poikkeavaan aikaan – esim. monet syyskasvit aloittivat kukintansa jo hyvän aikaa kesän puolella – joten käyntikertoja oli oltava riittävän monta. Pihojen omistajat olivat hyvin kiinnostuneita kartoituksesta, ja suurin osa heistä oli aktiivisesti mukana jokaisella käyntikerralla.

Havainnollisuuden vuoksi olen jakanut kasvit kevät-, kesä- ja syyskasveihin sen mukaan, mihin vuodenaikaan niiden pääasiallinen kukinta-aika sattuu. Näissä ryhmissä olen tehnyt edelleen jaon (1) sipuli- ja mukulakasveihin (kesäkasveissa sisällytetty perennoihin), (2) perennoihin, (3) puuvartisiin köynnöksiin, (4) pensaisiin ja varpuihin, (5) puihin sekä (6) hyötykasveihin. Perennoihin on luettu mukaan myös joitain 1- tai 2-vuotisia, jotka kylväytyvät helposti itsestään ja pysyvät siis samalla paikalla vuodesta toiseen. Yksivuotiset kesäkukat (mm. hopeayrtti, oopiumunikko, silkkiunikko, tarhaleukoija, koristekrassi ja tarhaorvokki, joita kaikkia tavattiin kartoituksen aikana) sekä yksivuotisina kasvatettavat hyötykasvit (vihannes-, juures- ja yrttikasvit) on jätetty kartoituksesta pois, sillä niiden

valikoima yksittäisillä pihoilla vaihtelee lähesä vuosittain ja on paljolti riippuvainen puutarhaliikkeiden kunkin vuoden siemen- ja taimitarjonnasta. Puiden ja pensaiden välille on vaikea vetää selkeää rajaa; tässä olen jakanut ryhmät sen mukaan, miten ne yleensä kasvioissa ja käsikirjoissa kuvataan. Hedelmäpuiden, marjapensaiden ja muiden hyötykasvien lajikkeet listasin sikäli kuin omistajat pystyivät ne itse kertomaan, muutoin tyydyin kartoittamaan ne vain lajinimellä. Vaikeissa tapauksissa keräsin tunnistamista varten näytteitä, joiden määrityksessä ovat auttaneet Helsingin yliopiston Kasvimuseolla MMK Pentti Alanko ja FL Mikko Piirainen. Osa näytteistä on liitetty Kasvimuseon kokoelmiin. Kaikkia viljelylajikkeita ei pystytty nimeämään, sillä monista kasvisuvuista on viljelyssä jopa satoja lajikkeita, joiden tunnistaminen ei ole ollut mahdollista käytössä ollein resurssein.

Kasvien nimistö noudattaa soveltuvin osin seuraavia teoksia:

- Hämet-Ahti, L. ym. 1992, Suomen puu- ja pensaskasvio (2. p., Dendrologian Seura)
- Alanko, P & Räty, E. (toim.) 1996, Viljelykasvien nimistö (Puutarhaliitto)
- Brickell, C. (ed.) 1996: A–Z Encyclopedia of Garden Plants 1–2 (The Royal Horticultural Society)
- Hämet-Ahti, L. ym. (toim.) 1998, Retkeilykasvio (4. p., Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo)
- Alanko, P. 1999, Tammen suuri puutarhakirja 1–4 (Tammi).

Olen pyrkinyt erittelemään kartoituksen yhteydessä löytyneet vanhat tai perinteiset kasvilajit ja lajikkeet [merkitty oheisiin lajiluetteloihin asteriskilla (*)]. Ryhmän rajaaminen on oma subjektiivinen valintani, sillä yksiselitteisiä kriteerejä ei ole. Olen katsonut tähän ryhmään kuuluviksi ne kasvit, joita puutarhakäsikirjojen mukaan Suomessa on 'vanhastaan' viljelty tai jotka ovat selvästi kuuluneet alueen pihojen alkuperäiseen kasvikantaan ja joita kasvatetaan ’kukkapenkkikasveina’. Erään määritelmän mukaan vanhoiksi koristekasveiksi pitäisi tiukasti ottaen lukea vain ne paikalliset kannat, joita on kasvatettu alallaan jo pitkään (esim. noin 100 vuotta), ja jotka ovat täten osoittaneet kestävyytensä paikallisissa olosuhteissa. Monia vanhoja lajikkeita on kuitenkin myynnissä edelleen (tai jälleen, uudelleen muotiin tulleina), eikä näiden myöhemmin istutettujen erottaminen paikalla jo alkujaan kasvaneista useimmissa tapauksissa ole mahdollista, sillä pihojen omistajat ovat vuosien varrella vaihtuneet, eikä kasvi-istutusten historiasta ole kirjattuja muistiinmerkintöjä. Pelkkien ulkoisten tuntomerkkien perusteella 'aitoja' vanhoja kantoja ei useimmissa tapauksissa pysty erottamaan. (Viljelykasvilajikkeita lisätään kasvullisesti, ja periaatteessa kaikki tietyn lajikkeen kannat kuuluvat samaan perinnölliseen klooniin, vaikka vähittäistä sopeutumista ja muuntumista voikin tapahtua myös vähäisten kasvullisten mutaatioiden kautta). Perinnekasvilajiston valikoinnissa olen käyttänyt mm. seuraavia teoksia:

- Alanko, P & Kahila, P. 1999, Ukonhattu ja ahkeraliisa (2. p., Tammi)
- Alanko, P. 1999, Tammen suuri puutarhakirja 1–4 (Tammi)
- Ruoff, E. 2001, Vanhoja suomalaisia puutarhoja (Otava).

Tein pihakohtaiset kasviluettelot ja merkitsin kasvien kasvupaikat kukkapenkin tai muun soveltuvan osa-alueen tarkkuudella. Olen laatinut kultakin pihalta kolme karttaa:

1) Kevät- ja syyskasvit. Joillain pihoilla kartoitusjakson aikana tulleet kevät- ja syyskasvilisät on jouduttu esittämään kesäkartoitukseen tarkoitetulla karttapohjalla, koska kevät- ja syyskasvien kartat olivat jo ehtineet valmistua.
2) Kesäkasvit.
3) Piharakennelmat ja muut kiinteät kohteet. Piharakennelmakohteet on piirretty kokonaisuudessaan vain tälle kartalle; kasvikarttojen pohjakarttoja on jouduttu

selkeyden vuoksi usein yksinkertaistamaan tältä osin. Yhdellä pihalla Käpylässä (Marjatantie 28) tehtiin kartoitusjakson aikana niin suuria muutoksia ja lisäyksiä pihan rakennelmiin, että katsoin parhaaksi piirtää tältä pihalta kaksi erilaista karttapohjaa.

Kaikki piirtämäni kartat ovat mittakaavassa 1:250. Ilmansuuntia ei ole merkitty, sillä ne puuttuivat myös saamistani alkuperäisistä kiinteistökarttapohjista (ilmansuunnat voi kuitenkin päätellä kiinteistökartan asuinrakennusmerkinnän ”ar” perusteella – merkintä on tehty alkuperäisiin etelä–pohjoissuuntaisiin kiinteistökarttoihin ”oikein päin”). Useimmilta pihoilta on otettu valokuvia sekä pihan yleisilmeestä että yksittäisistä kasveista ja kasviryhmistä eri vuodenaikoina (osan valokuvista on ottanut Mikko Piirainen).

Kartoituksen tulokset

Pihojen välinen laji-/lajikemäärien vaihtelu oli huomattavaa. Joukossa oli pihoja, joilla oli lähinnä vain joitain helposti kasvatettavia kasveja. Joidenkin pihojen omistajat olivat kuitenkin todellisia puutarhaharrastajia, jotka olivat keränneet istutuksiinsa huomattavan valikoiman erilaisia, sekä kotimaisissa ja ulkomaisissa taimistoissa myytäviä että luonnosta, joskus kaukaakin ulkomailta, itse siirrettyjä kasveja.

Kartoituksessa löytyi yhteensä 1430 erilaista kasvilajia, -rotua tai lajiketta (suvulleen tunnistetut mukaan laskien; liite 1). Hieman yli puolet eli 728 kaikista kasveista oli perennoja (monivuotisia ruohovartisia kasveja). Erilaisia pensaita ja varpuja oli yhteensä 277, sipuli- ja mukulakasveja 177 (kesäkasveissa sipuli- ja mukulakasveja ei ole eritelty, vaan ne ovat perennoissa), hyötykasveja 103, puuvartisia köynnöksiä 80 ja puita 65. Lukuihin sisältyvät tunnistetut lajit ja lajikkeet sekä sellaiset tunnistamattomat lajikkeet, jotka on pystytty erittelemään tuntomerkkien perusteella. Eräissä suurissa ja runsaasti erilaisia viljelylajikkeita sisältävissä ryhmissä (mm. narsissit ja tulppaanit ym.) sekä eräissä vaikeasti tunnistettavia lajikkeita sisältävissä lajeissa kaikkia lajikkeita ei ole voitu laskea mukaan, sillä niiden luotettava vertailu eri pihojen välillä ei ollut aina mahdollista. Pihakohtaisissa listoissa tällaisten tunnistamattomien lajikkeiden kokonaismäärät on mainittu, mutta koko kartoituksen yhteenvetoluvuissa ne ovat mukana vain kertaalleen ryhmänä.

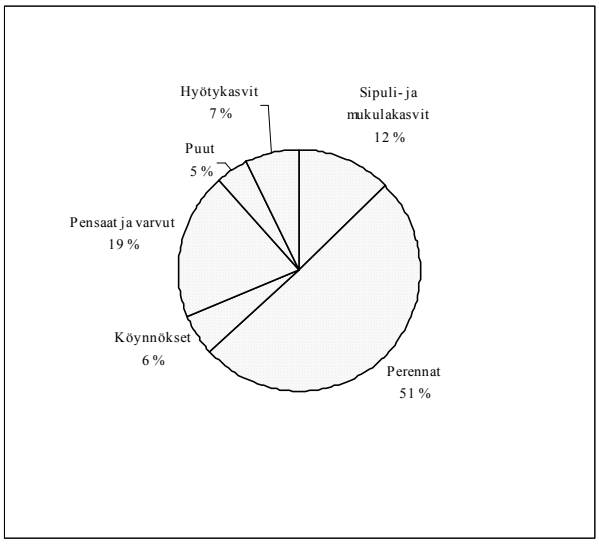

Eri kasviryhmien osuudet koko aineistosta.

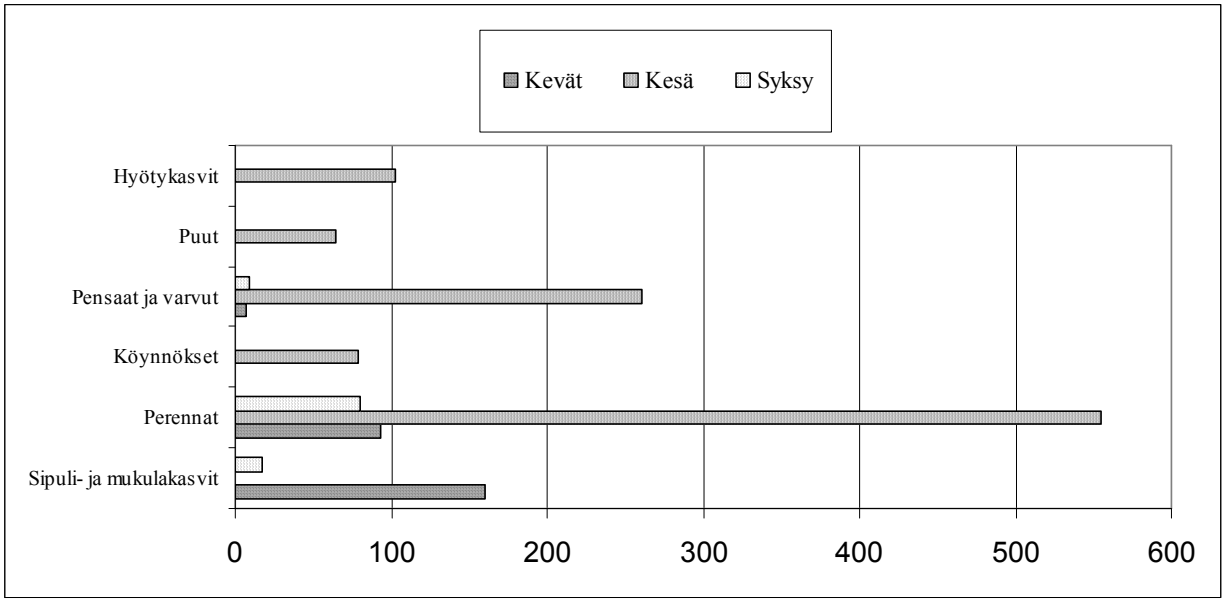

Erilaisten kasvien kokonaismäärät ryhmittäin ja vuodenajoittain.

Kaikista kasveista oli perinnekasveja yhteensä 247 (ks. liite 1) eli 17,3 %. Näistäkin suurin ryhmä olivat perennat, 142 (19,5 % ryhmästä). Pensaita ja varpuja oli 42 (15,2 %), hyötykasveja 26 (25,2 %), puita 21 (32,3 %), sipuli- ja mukulakasveja 14 (7,9 %) ja köynnöksiä 2 (2,5 %). Kaikkien kasvien kokonaislukumäärät ja perinnekasvien määrät eivät kuitenkaan ole aivan suoraan vertailukelpoisia. Vaikka jokin laji sinänsä onkin luettavissa perinnekasveihin, sen nimeämättä jääneistä lajikkeista ei pysty erittelemään, mitkä kuuluvat perinteisiin ja mitkä ovat uudempia. Sen vuoksi valtaosa tunnistamattomista perinnelajien lajikkeista on jätetty perinnekasvitilastojen luvuista pois. Todellisuudessa perinnekasvien määrä on siis luultavasti tässä ilmoitettua suurempi. Mikäli en ole alla luetellut perinnekasveja erikseen, olen merkinnyt ne *-merkillä välttääkseni turhaa päällekkäisyyttä.

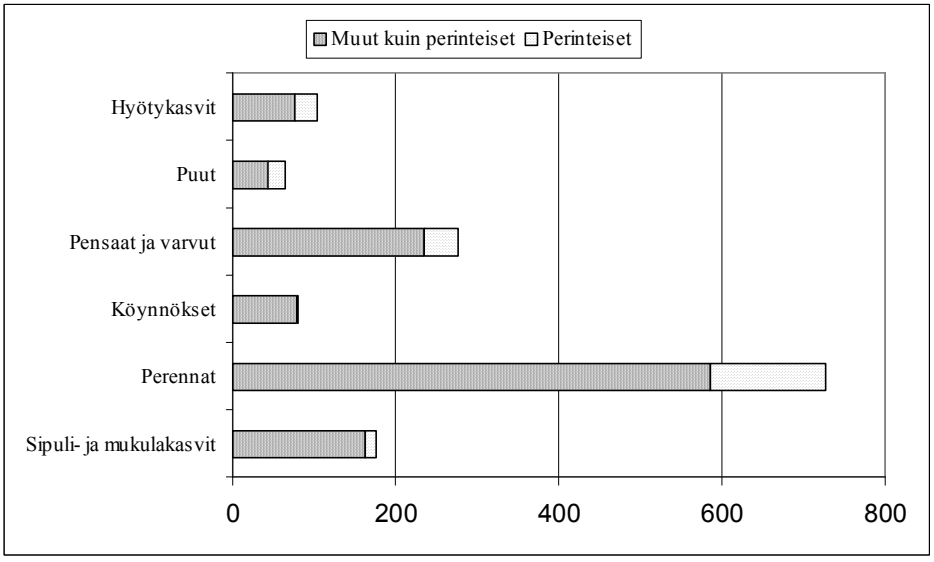

Kaikkien kasvien lukumäärät jaettuna perinteisiin ja muihin kuin perinteisiin.

Pihojen välinen vaihtelu myös piharakennelmien ja -sommitelmien osalta oli suurta. Joukossa oli sekä pihoja, joilla oli runsaasti erilaisia rakennelmia, että niitä, joilta varsinaiset piharakennelmat puuttuivat lähes kokonaan. Tontinomistajien pihaharrastus näytti useimmiten suuntautuvan samanaikaisesti sekä kasvien kasvatukseen että piharakennelmiin – pihoilla, joilla oli tehty runsaasti erilaisia rakennelmia, oli useimmiten myös paljon erilaisia kasveja. Kartoitettujen pihojen yleisilme oli enimmäkseen vanhalle ja vakiintuneelle pientaloalueelle tyypillinen, räikeitä modernisointeja ei ollut tehty lainkaan. Mutta toisaalta myöskään alkuperäisiä 1920–30-lukujen vaihteen pihasuunnitelmia ei enää juurikaan noudatettu. Niistä saattoi olla viitteitä jäljellä, mutta useimmissa tapauksissa alkuperäisen suunnitelman yksinkertaisuus ja selkeys olivat kärsineet.

Kevätkasvit

Erilaisten kevätkasvien kokonaismääräksi tuli 260 (liite 1). Kasvien kokonaislukumäärää nostivat erityisesti kaksi pihaa, joilla määrät olivat huomattavan suuret (129 ja 89). Vain neljä kasvia kuoli kartoituksen aikana. Kullakin pihalla (liite 2) oli kuitenkin keskimäärin 20–30 kevätkasvia (vaihteluväli 7–129). Suurin kevätkasvien ryhmä olivat sipuli- ja mukulakasvit, yhteensä 160 erilaista. Näistä perinnekasveja oli 12 (7,5 % ryhmästä). Toisaalta lajiston vaihtuvuus on suurinta juuri sipuli- ja mukulakasvien osalta, sillä erityisesti nykyisin myytävät lajikkeet ovat tavallisesti melko lyhytikäisiä, ja ne on helppo korvata halvoilla tuontikasveilla vaikka vuosittain. Keväisten perennojen lukumäärä oli 93, joista 15 perinteistä (16,1 %), pensaita ja varpuja oli 7 mutta niistä vain yksi perinteinen.

Jalokiurunkannus kuuluu kevään perinneperennoihin.

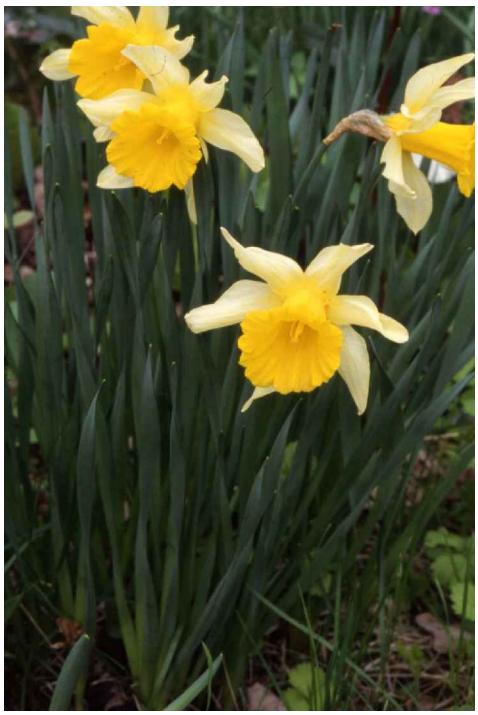

Erilaiset keltanarsissilajikkeet kuuluvat tyypillisiin kevätkukkijoihin.

Kaikista kevätkasveista yleisimpiä olivat:

*idänsinililja (39 pihalta)
tarhatulppaanilajikkeet (39)
*keltanarsissilajikkeet (33)
tähtinarsissilajikkeet (31)
tummahelmililja (31)
herttavuorenkilpi (30)
kevätsahramilajikkeet (30)
valkovuokko (28)

Erityisesti narsisseista ja tulppaaneista oli viljelyssä suuri määrä erilaisia lajikkeita. Monilla pihoilla kasvoi myös mm. kevätkaihonkukkaa, sinivuokkoa, syklaaminarsissilajikkeita sekä mukulaleinikkiä.

Kevätkasvierikoisuuksista voi mainita mm. amerikanjalkalehden ja himalajanjalkalehden, kalvaspikarililjan ja persianpikarililjan, keltakoiranhampaan, ruusumantelin (kuoli talvella 2000–2001), lumikin sekä jumaltenkukan.

Kaikilla pihoilla oli ainakin joitain perinteisiä kevätkasveja. Niiden pihakohtainen osuus kevätkasvien kokonaismäärästä oli tavallisesti noin viidennes (vaihteluväli 1–20 kasvia/piha). Perinteisten kevätkasvilajien ja -lajikkeiden kokonaislukumäärä on 28. Erityisen kiinnostavia vanhoja kevätkasveja olivat valkonarsissin alkuperäinen jalostamaton kanta ja lajin vanha lajike 'Actaea', nuokkutähdikki, pihaesikkolajikkeet sekä tuoksuorvokki. Yleisimmät näistä olivat:

idänsinililja (39)
keltanarsissilajikkeet (33)
kevätvuohenjuuri (24)
pikkutalvio (23)
särkynytsydän (15)
valkonarsissin lajike ’Actaea’ (14)

Kartoitusalueen kevätkasveista 20 oli sellaisia, jotka kasvavat Suomessa luonnonvaraisina. Näitä olivat mm. pystykiurunkannus, kevätlinnunherne, rentukka, sinivuokko ja valkovuokko sekä kevätesikko, joka on myös perinnekasvi. Nämä lajit oli yleensä siirretty suoraan luonnosta pihoihin koristekasveiksi.

Kesäkasvit

Koko kartoituksen suurin erilaisten kasvien lukumäärä tuli, kuten oli odotettavissakin, kesäkasveista. Kaikkiaan kesäkasveja löytyi 1063, joista erilaisia koristekasveja oli 960 ja hyötykasveja 103 (liite 1). Kartoitusjakson aikana vain 19 erilaista kasvia kuoli tai poistettiin. Toisaalta yli puoleen pihoista istutettiin uusia lajeja. Tästä huolimatta lajiston vaihtuvuus sen kokonaismäärään nähden oli varsin pientä. Kaikilla 41 pihalla kasvoi ainakin jokin tai joitain perennoja, pensaita tai varpuja, puita sekä hyötykasveja; köynnöksiä oli 33 pihalla (liite 3). Koristekasveista eniten oli perennalajeja ja lajikkeita, yhteensä 555. Köynnöksiä oli 79, pensaita ja varpuja 261 sekä puita 65. Kussakin ryhmässä oli tunnistamattomia lajikkeita; nekin oli kuitenkin tunnistettu lajilleen tai ryhmälleen. Perennoissa nimeämättä jääneitä lajikkeita oli ylivoimaisesti eniten, 155. Suurimpia tunnistamattomien lajikkeiden ryhmiä olivat jalopionit, tarhasarjaliljat, kurjenmiekat, jaloritarinkannukset sekä idänunikot. Kaikista näistä on markkinoilla valtava määrä lajikkeita, joiden tunnistaminen jälkikäteen ilman tarkkoja hankintatietoja on käytännössä mahdotonta. Hyötykasvien suurimmat ryhmät olivat hedelmäpuut ja marjapensaat.

PERENNAT

Perinteiset koristekasvit olivat erittäin hyvin edustettuina joka ryhmässä. Perennoista oli perinteisiä 107 (19,3 % ryhmästä; lukumäärä olisi korkeampi, jos tunnistamattomat jalopioni-, tarhasarjalilja- ja idänunikkolajikkeet olisi laskettu erikseen), köynnöksistä 2 (2,5 %), pensaista ja varvuista 41 (15,7 %) sekä puista 21 (32,3 %).

Perennojen lukumäärä pihoilla vaihteli välillä 12–266. Kaikilla pihoilla kasvoi ainakin joitain perinneperennoja; vaihtelua oli välillä 7–66. Yleisimpiä perennoja olivat:

*jalopionilajikkeet (36 pihalla)
*puistolemmikki (35)
*päivänkakkara (35)
*lehtoakileija (31)
erilaiset *kuunliljat (31)
suikeroalpi (29)
*idänunikkolajikkeet (28)
*varjolilja (28)
*kielo (27)
kaukasianmaksaruoho (27)
*tarhasarjaliljalajikkeet (27)
*vuorikaunokki (26)
*ruskolilja (26)
*keltapäivänlilja (25)
*harmaamalvikki (24)
*rohtosuopayrtti (24)
*maahumala (23)
*keltamo (23)
hopeahärkki (23)
tarha-alpi (21)
*illakko (20)
*vuohenkello (20)
*tarhaukonhattu (20)

*rohtosormustinkukka (20)
siperiankurjenmiekkalajikkeet (20)
vahamaksaruoho (20)

Sellaisia perennoja, joita kasvoi vain yhdellä ainoalla pihalla, oli noin 180. Näistä voisi mainita mm. *tillipionin, *villanukulan, *kirjovuohenputken, *kähäräpietaryrtin, *vuorirevonpavun, *rohtoraunioyrtin, *punaluppion, marhanliljan, kainokurjenpolven, mukulakurjenpolven ja neidonkurjenpolven, herttakellon ja pisamakellon, ikikauran, kreikanakantin, hunturikon ja isorikon sekä 11 erilaista kämmekkälajia.

Kesäperennoissa oli hyvin runsaasti (noin 170) sellaista kasvia, jotka kasvavat Suomessa myös luonnonvaraisina. Melko suuri osa näistä on kuitenkin sellaisia, jotka ovat alkujaan siirtyneet luontoon puutarhoista, jotkut jo hyvin kauan sitten.

Jalopionit sopivat hyvin suuriin kukkapenkkeihin.

KÖYNNÖKSET

Köynnöksien pihakohtainen lukumäärä vaihteli välillä 2–42, kahdeksalla pihalla niitä ei ollut lainkaan. Yleisimpiä olivat:

*säleikkövilliviini (21 pihalla),
erilaiset kärhöt (21)
köynnösruusut (15)
köynnöshortensia (13)
*tuoksuköynnöskuusama (10)

Kärhöistä yleisin oli jalokärhölajike 'Jackmanii' (9), toisena alppikärhö (8); köynnösruusulajikkeista yleisimmät olivat 'Flammentanz' (8) ja 'Pohjantähti' (7). Harvinaisia, vain yhden pihan köynnöksiä olivat monet kärhölajit (mm. kamtšatkankärhö) ja kärhölajikkeet, muratti, amurinviini, kultaköynnöskuusama sekä pari viiniköynnöslajiketta.

PENSAAT JA VARVUT

Pensaiden ja varpujen lukumäärä pihoittain vaihteli välillä 6–72. Kaikilla pihoilla kasvoi myös perinteisiä pensaita, pihakohtainen määrä sijoittui välille 3–17. Yleisimpiä pensaita olivat:

*pihasyreeni (40)
*juhannusruusu (30)
  puistoalppiruusulajike ’Grandiflora'(24)
*aitaorapihlaja (22)
  ryhmäruusulajikkeet (22)
  norjanangervo (18)
  tuoksuvatukka (18)
*terttuselja (17)
*siperianhernepensas (14)
*puistosyreeni (12)
*kurtturuusu (11)
  pensashanhikkilajikkeet (11)
*mustialanruusu (10)

Pihasyreeni oli samalla koko kesäkasvikartoituksen ehdoton ykkönen, joko perinteinen lilakukkainen tai valkoinen lajike ’Alba’ — yhteensä 40 pihalla; puuttui siis vain yhdeltä pihalta! (Seitsemällä pihalla oli vain lilakukkainen pihasyreeni, vain ’Alba’ 6 pihalla, molemmat 27 pihalla). Yhdeksällä pihalla pihasyreeniä oli kasvatettu syreenimajana, näistä viidellä tosin hoitamattomana tai vain osaksi jäljellä. (Yhdellä pihalla oli jäänteitä myös *kotipihlajasta kasvatetusta lehtimajasta.) Erilaisia ruusuja (pensas-, ryhmä- ja maanpeiteruusuja) oli runsaasti, yhteensä 39 pihalla. Pensasruusuja oli 37 pihalla. Pensasangervoja oli 34 pihalla. Alppiruusuja oli 27 pihalla.

Pihasyreeni oli koko kesäkasvikartoituksen yleisin laji.

Pensaista ja varvuista 110 oli sellaisia, joita kasvoi vain yhdellä pihalla. Näitä olivat mm. dahurianalppiruusu, kelta-atsalea, punapaju, riipparaita, pyöröliuskaorapihlaja, pallokerria sekä kellokuusama. Varpuja oli pihoilla yleensäkin niukahkosti. Yleisin oli suikerotuhkapensas (4), mutta suurin osa varvuista oli yhden pihan lajeja, esim. seppelvarpu sekä punavihma ja suikerovihma.

Juhannusruusut kukkivat komeasti lämpimänä kesänä 2002.

PUUT

Erilaisia puita oli pihoilla välillä 1–17. Perinteisinä pidettäviä puulajeja kasvoi yhtä lukuun ottamatta kaikilla pihoilla, vaihteluväli oli 1–11. Yleisimpien puiden listaa hallitsivat kotimaiset lajit:

*rauduskoivu (24),
*metsävaahtera (23)
*kotipihlaja (20)
*metsämänty (19)
*tammi (17)
*euroopankuusi (15)
*hieskoivu (12)

Yleisin ulkomainen laji oli *kaljukultasade (8). Yhden pihan puita olivat mm. *loimaankoivu, *visakoivu, sokerikoivu, lännenhemlokki, hopeapoppeli, taatanpihlaja, rusovaahtera, katsura sekä neidonhiuspuu.

HYÖTYKASVIT

Hyötykasveja oli yhteensä 103 erilaista lajia tai lajiketta. Lukuun sisältyy 27 erilaista vain lajilleen tai ryhmälleen nimettyä tunnistamatonta lajiketta (ilman omenalajikkeita, joita oli hyvin runsaasti). Hyötykasveista 26 oli perinnekasveja (nimeämättä jääneitä lajikkeita ei laskettu). Perinnekasvien lukumäärä on tässä todellista alhaisempi, sillä olen laskenut marjapensaat ja osan hedelmäpuista perinnekasveiksi vain ryhmätasolla. Jaottelin hyötykasvit marjapensaisiin, hedelmäpuihin ja muihin hyötykasveihin. Marjapensaita oli yhteensä 12 erilaista lajiketta neljästä eri ryhmästä, hedelmäpuita 7 lajia (lajikkeet mukaan lukien yhteensä 42 erilaista ilman tunnistamattomia omenalajikkeita). Hedelmäpuulajeista viisi oli perinteisiä. Muita hyötykasveja oli 49, joista perinteisiä 17. Kartoituksen ulkopuolelle jäivät ne noin 20 yksivuotisena kasvatettavaa keittiökasvia, joiden valikoima vaihtelee vuosittain jopa yhdellä ja samalla pihalla; näihin kuuluvat mm. peruna, porkkana, punajuuri, lehtisalaatti, herneet, pavut ja tilli.

Ainakin jokin marjapensas kasvoi 36 pihalla. Yleisin näistä oli *karviainen (33 pihalla). Muutkin vanhat tutut marjapensaat olivat hyvin edustettuina: *punaherukka (28), *mustaherukka (26) ja *valkoherukka (27).

39 pihalla kasvoi vähintään yksi hedelmäpuu. Yleisin oli *tarhaomenapuu (37 pihalla), seuraaviksi tulivat *hapankirsikka (24), *luumupuu (20), *kriikuna (17) ja *päärynäpuu (7). Harvinaisuuksina kasvoi imeläkirsikka kolmella ja aprikoosi yhdellä pihalla.

Muista hyötykasveista ylivoimaisesti yleisin oli *raparperi (34 pihalla). Seuraaviksi tulivat *ruohosipuli (26), *vadelma (22), *mäkimeirami (16), *liperi (14), *piparjuuri (13) sekä *saksankirveli ja *puutarhamansikkalajikkeet (10). Harvinaisia, vain yhden pihan kasveja olivat mm. *tarhasuolaheinä, *sitruuna-ajuruoho, liuskavatukka ja sinivatukka sekä väinönputki.

Syyskasvit

Syyskasvien kokonaislukumääräksi tuli 107 (liite 1). Pihakohtaiset lukumäärät (liite 4) vaihtelivat välillä 1–35, kahdella pihalla ei ollut lainkaan syyskasveja (ensimmäisen kartoitusvuoden jälkeen syyskasvittomia pihoja oli neljä, mutta kahdelle niistä istutettiin seuraavana vuonna ainakin jokin syyskasvi). Pihojen väliset erot syyskasvien määrässä eivät siis olleet yhtä huomattavia kuin kevät- ja kesäkasveissa. ”Keskivertopihalla” oli tavallisesti noin 10–15 syyskasvia. Runsaimmin oli erilaisia perennoja, kaikkiaan 80, joista perinteisiä 20 (25 % ryhmästä). Sipuli- ja mukulakasveja oli 17; näistä oli perinteisiä 2 (11,8 %). Erilaisia pensaita ja varpuja oli 9, köynnöksiä 1 (kummassakaan ei perinteisiä).

Kaikilla niillä pihoilla, joilla kasvoi syyskasveja, ainakin jokin niistä oli perinteinen.
Syyskasvien pihakohtaisista kokonaismääristä noin 45 % oli perinteistä lajistoa; pihakohtainen vaihteluväli oli 1–11 kasvia. Muutamassa pihassa jopa kaikki tai lähes kaikki syksyn koristekasvit kuuluivat perinnekasvien joukkoon. Perinteisiä syksyn kasvilajeja tai -lajikkeita oli yhteensä 22. Syysasterien ja syysleimujen mahdollisten vanhojen lajikkeiden sekä tarhadaalioiden ryhmien ja niiden lajikkeiden tunnistaminen olisi hieman nostanut perinteisten kasvien lukumäärää.

Syysleimuja (kaksi eri lajiketta).

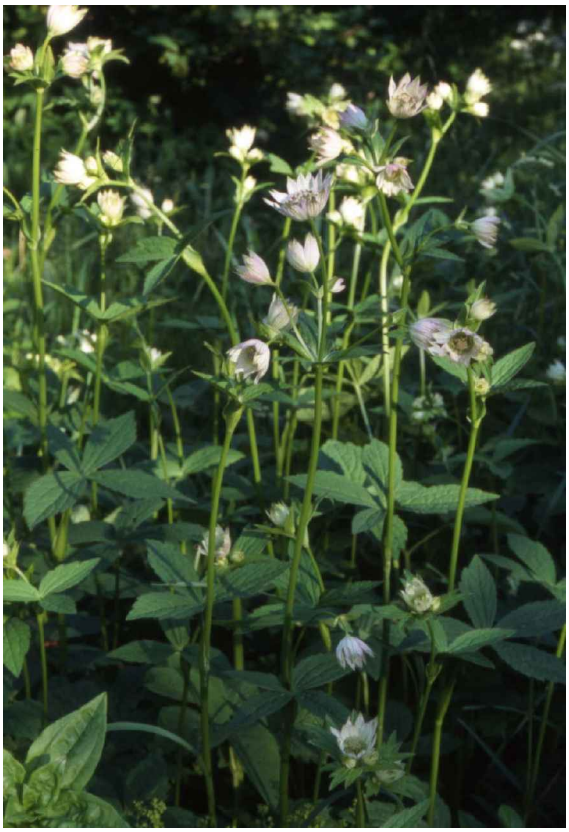

Isotähtiputki.

Kaikista syksyn kasveista yleisimpiä olivat

*syysleimulajikkeet (29 pihalla)
*kultapallo (19)
*kanadanpiisku (18)
isopiisku (14)
*pajuasteri (13)
komeamaksaruoho (13)
*syysasterilajikkeet (12)
*japanintatar (12)

Monella pihalla kasvoi myös mm. erilaisia nauhuksia, syyshortensiaa sekä isotähtiputkea. Perinnekasveista voisi yllä mainittujen lisäksi mainita tarhadaalialajikkeet, joita oli yhdeksällä pihalla. Perinteisistä syyskasveista mielenkiintoisin oli ns. "maatiaislemu" (syysleimun maatiaiskanta), jota oli kuudella pihalla. Muista kasveista erikoisuuksina voi mainita mm. hopeakurhon, hopeasyysvuokon, jalomyrkkyliljan, konnanliljan, punahatun sekä syrikän eli ’syyssyreenin’ ja tulikuusaman.

Syyskasveissa ei ollut lainkaan Suomessa luonnonvaraisina kasvavia kasveja. Jotkin syksyn koristekasveista leviävät kuitenkin helposti luontoon, erityisesti pajuasteri ja kanadanpiisku, joskus myös isohirvenjuuri.

Perinnekasveista

Kartoituksen aikana alueen pihoilta löytyi viljelylajikkeet mukaan lukien 247 erilaista perinnekasvia eli 17,3 % koko kasvivalikoimasta. Määrä on ilahduttava, vaikka ilmeisesti suuri osa pihojen vanhoista alkuperäisistä istutuksista onkin vuosikymmenien aikana hävinnyt tai hävitetty ja korvattu uudemmilla ostokasveilla. Esimerkinomaisesti voisi mainita, että Alangon ja Kahilan (Ukonhattu ja ahkeraliisa, Tammi 1999) mainitsemista 213 perinteisestä koristekasvilajista (tai -suvusta) löytyi tässä kartoituksessa 148. Lisäksi heidän luettelemistaan perinteisistä hyötykasvilajeista löytyi huomattava määrä.

Pihojen omistajat tiesivät useissa tapauksissa kertoa, että heidän kasvattamansa kavit olivat vanhaa alkuperäistä kantaa. Kaikkein kasvien kohdalla alkuperä ei ole enää todennettavissa. Olen kuitenkin laskenut Suomessa pitkään kasvatetut lajit tai lajikkeet perinnekasveihin, vaikka kasvatuksessa olevan kannan historia ei aina olekaan tiedossa. On edelleen muistettava, että perinnekasvit voidaan määritellä ja onkin eri julkaisuissa määritelty hieman eri tavoin. Niistä ei ole julkaistu täydellistä ja kattavaa luetteloa, jota voisi käyttää yksinomaisena vertailukohteena. Tämä johtuu paljolti siitä, että Suomessa kasvatetuista koristekasveista ei ole olemassa yhtenäistä kirjoitettua viljely- ja alkuperähistoriaa. En

kartoituksessani laskenut esimerkiksi eräitä Ruoffin (Vanhoja suomalaisia puutarhoja, Otava 2001) jo vanhastaan suomalaisissa puutarhoissa kasvatetuiksi mainitsemia lajeja perinnekasveiksi. Näitä ovat mm. karvahorsma, kaunokainen, mehitähti, merikaali, mustaselja, pensashanhikki, piippuköynnös, pähkinäpensas, tuoksuruuta ja tuoksuvatukka. Alangon ja Kahilan (1999) sekä Alangon (Tammen suuri puutarhakirja 1–4, Tammi 1999) mukaan meillä taas on kasvatettu jo kauan myös hopeamarunaa, keltasauramoa, kiinanlaikkuköynnöstä, perhoangervoa ja töyhtöangervoa, joita en myöskään laskenut perinnekasveiksi. Myös kartoituksesta pois jätetyissä yksivuotisissa kesäkukissa olisi ollut useita perinnekasveiksi luokiteltavia lajeja, mm. hopeayrtti, tarhaleukoija ja oopiumunikko.

Piharakennelmat ja -sommitelmat

Yleisimpiä piharakennelmia ja -sommitelmia olivat erilaiset laatoitukset ja kivireunukset, sora-, hiekka- tai sepelipinnat sekä hoidetut nurmikot, joita oli valtaosalla pihoista. Laatoituksissa oli käytetty vaihtelevia materiaaleja. Yleisin oli sileäpintainen betonilaatta. Liuskekivilaattoja oli myös usealla pihalla. Harvinaisempia olivat nupukiveykset, tiilipinnat ja rapakivilaatat.

Kuudella pihalla oli vesiallas, joista vain yhdessä oli suihkulähde. Kolmeen pihaan oli puukehysten päälle köynnöksistä kasvatettu pergola, jonka pohja oli laatoitettu. Huvimaja oli kolmella ja leikkimökki kuudella pihalla. Huvimajoista yksi oli jykevällä luonnonkivistä muuratulla perustalla. Yhdelle pihalle oli rakennettu laajahko puuterassi ja yhdelle hirsikota. Useimmilla pihoista oli järjestetty oleskelupaikka tai -paikkoja, joille oli sijoitettu erilaisia puutarhakalusteita. Joillain pihoilla puutarhakalusteilla ei ollut kiinteää paikkaa, vaan niitä siirrettiin tilanteen mukaan. Muutamalla pihalla oli hakatuista luonnonkivipaasista tehtyjä reunuksia tai muureja; kolmella pihalla kivireunukset olivat osittain hautautumassa maahan.

MITÄ ALKUPERÄISISTÄ PIHASUUNNITELMISTA JÄLJELLÄ?

Elisabeth Kochin laatimat pihasuunnitelmat olivat käytössä seuraavilta pihoilta: Aavasaksantie 12 (E. Kochin kartalla osoite Kymintie 81), Artjärventie 4, Limingantie 6, Kymintie 21, Nastolantie 38, Tursontie 20 ja Vipusentie 8a. Eeva Hakanpään tekemä Askolantie 7:n pihasuunnitelma löytyi vasta katoituksen jälkeen Helsingin kaupungin arkistosta.

Useimmat alkuperäisistä suunnitelmista olivat muotoilultaan suorakulmaisia (poikkeuksena Tursontie 20). Hyötykasvien osuus oli ajan hengen mukaisesti korostetusti esillä, erityisesti Limingantie 6:ssa ja Vipusentie 8:ssa, joilla oli varattu runsaasti tilaa keittiökasvi- ja mansikkamaalle sekä marjapensaille; Limingantie 6:een oli piirretty myös iso perunamaa. Kaikille pihoille oli sijoitettu ainakin jonkin verran marjapensaita ja yhtä lukuun ottamatta (Aavasaksantie 12) myös hedelmäpuita. Hyötykasvien viljely sekä kotieläinten pito olivat erityisesti sodanjälkeisinä vuosina hyvin yleisiä koko alueella. Pihoilla kasvatettiin ainakin kanoja, kaneja, lampaita sekä porsaita. Monilla alueen vanhoista asukkaista on edelleen omakohtaisia muistoja tästä ajasta. Osa tästä historiasta on luettavissa myös julkaistuista *Hursti, L. (toim.) 1987, Keidas kaupungissa, Toukolan, Käpylän, Kumpulan ja Koskelan omakotialue* sekä *Tuomela, E. (toim.) 1987, Käpylä, hymykuoppa Helsingin poskessa*. Nykyinen suuntaus on lähes päinvastainen: hyötykasvit ovat jääneet vähemmistöön ja pääpaino on koristekasveissa.

E. Kochin pihasuunnitelmien käytännön toteutumisesta ei ole varmaa tietoa. Kaikilla pihoilla oli joitain merkkejä ainakin suunnitelman osittaisesta toteutuksesta. Kaikki pihat olivat kuitenkin muuttuneet huomattavasti. Alkuperäiset keittiökasvimaat ja mm. paljon marjapensaita ja hedelmäpuita oli poistettu. E. Kochin piirrosten niukkojen ja selkeän yksinkertaisten koristekasvi-istutusten sijasta lajisto oli nykyisellään enimmäkseen melko monipuolinen. Istutusten paikat olivat myös enimmäkseen vaihtuneet.

Kanoja Tursontie 6b:n pihalla vuonna 1944.

- Aavasaksantie 12. Talo rakennettu 1929, Kochin suunnitelma vuodelta 1930. Jäljellä vain kaareva kukkaistutus talon itäpuolella, ei lainkaan alkuperäistä kasvilajistoa. Pihan yleisolemus kuitenkin suunnilleen ennallaan.
- Artjärventie 4. Talo valmistunut 1939, Kochin pihasuunnitelma samalta vuodelta. Tontin takarajan siperianhernepensasaita ja osa eturajan likusteriaidasta jäljellä. Osa rakennuksen pihanpuoleisesta kukkapenkistä jäljellä, lajisto muuttunut. Kivetyn oleskelutilan ympärillä syreenimaja villiviinipergolan sijaan; omistajan mukaan syreenimaja on alkuperäinen eikä villiviinipergolaa koskaan rakennetukaan. Muuta lajistoa ei jäljellä; alkuperäissuunnitelman kirsikkapuiden paikalla (ja hieman laajemmalti) omenapuita. Suurin osa perennoista poistettu jo ennen 1970-luvun loppua. Omistajan mukaan pihan perän kiviaita alkuperäinen (ei Kochin piirustuksessa). Vanha pihapolun liuskekivi käytetty uudelleen tasanteen kiveyksen seassa. Asuinrakennusta laajennettu huomattavasti.
- Limingantie 6. Kochin pihasuunnitelma vuodelta 1930. Jäljellä vain osa syreenimajasta ja tienreunuksen kivimuuri. Hyötykasvimaiden paikalla omenapuita ja päärynäpuu, osin marjapensaita. Tontin yleisilme muuttunut hyvin voimakkaasti.
- Kymintie 21. Talo rakennettu 1927, Kochin pihasuunnitelma vuodelta 1928. Jäljellä vain pihan takaosan jakava käytävä, sen alkupään portaat sekä osia oleskelupihan reunuksen (portaiden kahta puolta) kukkapenkeistä. Tontin takaosassa nyt hedelmäpuita ja marjapensaita, käytävän varrella kukkapenkit.
- Nastolantie 38. Kochin suunnitelma vuodelta 1942. Jäljellä vain pihan takaosaan johtava kiviporras ja osia tontinrajan orapihlaja-aidasta (laji osin vaihdettu aitaorapihlajasta ruusuorapihlajaan). Tontin kadunpuoleisen laajan kivikkokasvi-

istutuksen paikalla nyt ajoportti, pihatie ja kivimuuri, tontin takaosa muuttunut täysin. Tontilla kasvaa alkuperäisen pihasuunnitelman kasveista edelleen särkynyttäsydäntä, omenapuita, vadelmia ja karviaisia, mutta mikään niistä ei alkuperäisellä paikallaan; pihan kaksi suurta koivua lienevät alkuperäisiä.

- Tursontie 20. Talo valmistunut 1923, Kochin pihasuunnitelma vuodelta 1947. Rakennelmista jäljellä vain tontin takaosan kellari ja kiviportaat. Omistajan (M. Niini) ilmoituksen mukaan 1920-luvun kasvilajistosta jäljellä osia rakennuksen eteläpuolella tontinrajalla olevasta syreeniaidanteesta, yksi omenapuu, karviaismarja sekä narsisseja. Nämä kasvit piirretty myös E. Kochin pihasuunnitelmaan. Suunnitelman perusteella tehdyistä istutuksista jäljellä omenapuista ainakin 'Antonovka', hapankirsikka (ei alkuperäisellä paikallaan), alkuperäisellä paikallaan kellarin luona kasvavat koristearonia, morsiusangervo ja ruusukvitteni sekä osia tienvarren orapihlaja-aidasta. Omistajan mukaan 1940–50-luvulta ovat peräisin Kochin suunnitelmaan niemeämättömät kaksi hopeakuusta, kalliokielo, koristeomenapuu, lumimarja, piisku (laji?), puistoalppiruusu, päivänlilja (laji?), raparperi, valkoinen syysleimu, taatankurjenmiekka, tarhatyräkki, vuorenkilpi. Kasvihuone ilmeisesti rakennettu alun pitäen hieman eri kohtaan (takarajan keskikohtaan) kuin suunnitelmassa merkitty, vain perustukset jäljellä. Suunnitelman vesiallas täytetty myöhemmin.
- Vipusentie 8a. Talo valmistunut 1927, Kochin pihasuunnitelma vuodelta 1929. Jäljellä vain pieni pala eteläisemmästä syreeninmajasta. Taloa ympäröivä hiekkapiha menettänyt alkuperäisen muotonsa. Tontin takapuolisko nyt nurmikenttänä ja omenapuilla, joista yksi (astrakaani) ilmeisesti alkuperäinen. Tontille tehty ilmeisesti myöhemmin (tekijä? ajankohta?) uusi osasuunnitelma, jolla jälkeenpäin rakennetun autotallin ajoluiskan aiheuttamat muutokset todettu; tämänkään suunnitelman kasveista ei jäljellä muuta kuin ehkä pieni pala syreeni-istutusta.
- Eeva Hakanpään pihasuunnitelma Askolantie 7:ään on päivätty vuodelle 1945; talo on rakennettu 1939. Alkuperäisestä suunnitelman lajistosta ei ole jäljellä muuta kuin ehkä yksi tai kaksi omenapuuta, osa tonttia kiertäneestä orapihlaja-aidasta sekä (ilmeisesti) pikkutalvio tontin takanurkkauksessa. Pihaportin paikka on siirretty talon toiselle puolelle ja tontin takaosaan on 1980-luvulla rakennettu autokatos ja varastorakennus. Tontin ulkoasu on muuttunut jo ennen 1970-luvun alkua. Nykyisen autokatoksen paikalla on talon ensimmäisten omistajien aikana ollut peruna- ja mansikkamaa alkuperäiseen pihasuunnitelmaan merkittyjen vadelmien kohdalla.

Lopuksi

Selvitys koko lajistosta olisi ollut hyvä tehdä yhtäjaksoisesti. Kartoituksen hajoaminen usealle kasvukaudelle rahoitusvaikeuksien vuoksi aiheutti jonkin verran päällekkäistä työtä, sillä esim. kesäkasveja kartoitettiin kahtena kesänä, jolloin jo kertaalleen kartoitetuilla pihoilla oli käytävä myös jälkimmäisenä kartoituskautena tietojen täydentämiseksi ja ajantasaistamiseksi. Tästä huolimatta toivon, että inventoinnin tuloksena on nyt saatu mahdollisten tulevien seurantatutkimusten pohjaksi soveltuva läpileikkaus alueen pihojen kasvilajistosta ja piharakennelmista sellaisena kuin se oli vuosituhannen alkaessa.

Pihoilta löytyi kaikkiaan hämmästyttävä määrä erityisesti erilaisia koristekasveja; hyötykasvejakin oli, mutta ei yhtä laajaa valikoimaa. Kokonaismäärästä lähes viidennes oli perinnekasveja, mikä on hyvin kiitettävä luku. Muiden kuin perinnekasvien suuri lukumäärä johtuukin melko paljolti siitä, että muutaman pihan omistaja on kerännyt puutarhaansa lukuisia

erikoisuuksia. Omistajista jotkut olivat yleiskeräilijöitä, mutta joukossa oli myös kärhöjen, ruusujen, erikoispensaiden ja puiden harrastajia. Suurin osa pihoista oli hyvin hoidettuja yhtä hyvin rakennelmien kuin kasvi-istutustenkin osalta. Joukkoon mahtui kuitenkin myös pihoja, joilla ei ollut paneuduttu puutarhanhoitoon yhtä suurella innolla.

Kartoituksen yhteydessä sain sen vaikutelman, että monet vanhat viljelykasvikannat ovat kartoitusalueella joko voimakkaasti vähentyneet tai kokonaan kadonneet. Varmuudella tätä ei kuitenkaan pysty todentamaan, sillä pihojen alkuperäisestä lajistoa ei ole tarkaa tietoa. Säilyneissäkin alkuperäisissä pihasuunnitelmissa istutusluettelot ovat osin olleet melko suurpiirteisiä, esimerkiksi pelkin maininnoin ”monivuotisia kukkia” tai ”kivikkokasveja”. E. Kochin piirroksissa nimeltä mainituista perinnekasveista alueen pihoilta ei löytynyt enää lainkaan koiranköynnöstä, kreetanangervoa ja ruostehappomarjaa.

Pihojen omistajia oli aktivoitava ja heille olisi jaettava tietoa vanhoista kasveista. Muutoin on vaarana, että yleensä ulkomaista perua olevat ja meille huonosti sopeutuvat 'muotikasvit' pääsevät ennen pitkää syrjäyttämään Suomen oloissa kestäviksi ja käyttökelpoisiksi todettuja lajeja tai lajikkeita, jotka lisäksi maamme ulkopuolella ovat usein harvinaisia tai tuntemattomia. Monien pihojen omistajat ovat hyvinkin innokkaita vaalimaan vanhaa perinteistä lajistoa, mikäli siihen liittyvää tietoa vain on saatavilla. Useat vanhojen kasvien omistajat olivat iloisesti yllättyneitä ja ylpeitä kartoituksen yhteydessä löytyneistä 'omista' erikoisuuksistaan ja harvinaisuuksistaan. Useimmat perinnekasvit ovat helppohoitoisia ja kestäviä, joten niiden kasvattamista voisi entisestäänkin lisätä sen sijaan, että hankittaisiin uusia, useinkin ulkomaista alkuperää olevia ja kestävyydeltään kyseenalaisia lajeja ja lajikkeita.

Toivottavasti tämä kartoitus innostaa tontinomistajia pitämään oman puutarhansa tiedot ajan tasalla. Uusien hankintojen ja puutarhan sisällä tehtyjen siirtojen listaaminen ja paikantaminen erillisille karttakopioille olisi hyvin toivottavaa, eikä se liene kovin työlästäkään. Kaikenlainen muukin pihan hoitoon ja ylläpitoon liittyvä tieto olisi hyvä dokumentoida jollain tavoin, vaikkapa vain tallentamalla ostettujen kasvien myyntipakkaukset ja merkintäliuskat päivämäärämerkinnöin varustettuina, jos intoa ei riitä kartan piirtämiseen ja luetteloiden tekoon.

Kasvikartoituksen nyt valmistuttua sen aineistoa olisi mahdollista käyttää osana laajempaa erillisjulkaisua Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen alueen pihojen ja niiden kasvilajiston historiasta ja nykypäivästä, mikäli tällaiseen jatkoprojektiin on saatavissa rahoitusta. Tässä yhteydessä olisi käytävä läpi alueen eri-ikäinen kartta-aineisto ja alueen rakentamiseen liittyvä arkistomateriaali. Olisi myös hyvä, mikäli nyt valmistunutta kartoitusta olisi mahdollista laajentaa kattamaan ainakin kaikki ne pihat, joilta on olemassa E. Kochin tai muu mahdollinen alkuperäinen pihasuunnitelma. Alueella on laajaa, melko yhtenäistä ja tasaikäistä omakotiasutusta, jolta kertynyt tieto olisi erinomainen lisä maamme koristekasvien ja piha-arkkitehtuurin historiaan.